

# Osebni zaimki v Bohoričevi slovnici: odraz stanja v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja?

*Alenka Jelovšek*

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša,  
Novi trg 2, SI 1000 Ljubljana, alenka.jelovsek@zrc-sazu.si

V prispevku je podrobneje predstavljen Bohoričev prikaz osebnih zaimkov v slovnici, tako v sklonskih paradigmah kot v zgledih, in primerjan s stanjem pri drugih slovenskih protestantskih piscih 16. stoletja; ocenjen je tudi njegov vpliv na predstavitev osebnih zaimkov v poznejših slovnicih, pri čemer je posebna pozornost posvečena oblikam, ki pri Bohoriču odstopajo od sočasne knjižne rabe.

Im Beitrag wird die Darstellung von Personalpronomina in der Grammatik von Adam Bohorič näher behandelt. Seine Kasusparadigmen und illustrierenden Beispiele werden mit denen in anderen Grammatiken slowenischer protestantischer Autoren des 16. Jahrhunderts verglichen. Ausgewertet wird sein Einfluss auf die Behandlung von Personalpronomina in späteren Grammatiken, ein besonderes Augenmerk gilt den Formen, die eine Abweichung vom damaligen schriftlichen Sprachgebrauch darstellten.

**Ključne besede:** Adam Bohorič, slovenska slovnica, zgodovina slovenskega knjižnega jezika, osebni zaimki

**Schlüsselwörter:** Adam Bohorič, slowenische Grammatik, Geschichte der slowenischen Sprache, Personalpronomina

## Uvod

Oblikoslovje v slovnici Adama Bohoriča *Arcticae horulae succissivae* (1584) je bilo v preteklosti že večkrat predmet obravnave (npr. Ramovš 1971; Orožen 1970/71; Toporišič 1986; obširneje o dosedanjih obravnavah Ahačič 2007: 72–80), vendar so avtorji v slovnici prikazane oblike le redko soočali z ostalim gradivom iz del slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, zato še ni jasnega odgovora na vprašanje, a) v kolikšni meri je Bohoričev slovnični prikaz oblikoslovja odražal dejansko stanje slovenskega knjižnega jezika v obdobju nastanka slovnice<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Orožen (1970/71: 174) je v svojem prispevku aksiomatično zatrnila, da je opis jezika nastal na podlagi (omejenega) jezikovnega gradiva, ki je izpričano v protestantskih spisih (predvsem v Dalmatinovi *Bibliji*) in je značilno za osrednje jezikovno območje. Nasprotno je Rudolf Kolarič (1971: 81) na podlagi svoje analize slovnice ugotavljal, da je Bohoričev jezik bliže njegovemu rodному narečju kot pa sočasnemu knjižnemu jeziku.

in b) kako podrobno je popisoval obstoječo variantnost v jeziku ne samo med različnimi avtorji, ampak tudi znotraj del istega avtorja.<sup>2</sup>

V prvem delu prispevka je kot poskus vsaj deloma odgovoriti na navedeni vprašanji predstavljena primerjalna obravnava osebnih zaimkov v Bohoričevi slovnici in v drugih delih slovenskih protestantskih piscev.<sup>3</sup> Osebni zaimki se zdijo za tovrstno primerjavo zelo primerni, saj predstavljajo majhno in zaprto, tesno pomensko in oblikovno povezano skupino besed z visoko frekvenco pojavitev, ki po eni strani prinaša omejeno število oblik, po drugi strani pa je zanje značilno pogosto nalikovno preoblikovanje njihovih paradigem, ki bodisi povečuje njihovo enotnost ali jih oblikovno približuje paradigmatsko ali sintagmatsko povezanim besednim vrstam s preoblikovanjem končnic. »Očitno analogija ni nikjer delovala s tolikšno močjo (in zato glasoslovni zakoni nikjer niso naleteli na toliko ovir) kot ravno pri zaimkih.« (Mečkovska 1985: 17) Rezultat tega je relativno visoka variantnost oblik tudi znotraj relativno kratkega časovnega obdobja, kot je slovenska reformacija.

V drugem delu prispevka pa je Bohoričeva predstavitev paradigem osebnih zaimkov primerjana s predstavitvijo v slovnica, ki so izšle do vključno začetka 19. stoletja (do Vodnikove *Pismenosti ali gramatike*), pri čemer je pozornost posvečena predvsem oblikam, pri katerih je Bohorič odstopal od rabe v 16. stoletju ali pri katerih je bila bodisi v slovnici ali v knjižnem jeziku nasploh izpričana izrazita dvojničnost.

## Osebni zaimki v Bohoričevi slovnici

Adam Bohorič je v svoji slovnici opis slovenščine v skladu s sočasnim slovničarskim izročilom v veliki meri prilagajal opisu klasičnih jezikov, zlasti latinščine, pa tudi nemščine (prim. Ahačič 2007 in tam navedeno literaturo). Tudi v predstavitvi oblikoslovja (*Etimologia*) je kljub večji neodvisnosti od Melanchthonove slovnice pri paradigmatskem prikazu oblik sledil latinščini (Ahačič 2007: 118), zaradi česar dostikrat ni zajel vseh slovenskih pregibnih oblik. Tako je v paradigmah navajal zvalnik in ločilnik (ki se pri osebnih zaimkih navadno prekriva

---

<sup>2</sup> Orožen (1970/71: 175) je npr. opozorila, da ni navedel niti vseh značilnih končnic imenovalnika množine samostalnikov moškega spola, ki se pojavljajo v *Bibliji*. Tudi Toporišič (1984a) mestoma opozarja na razlike med Bohoričevimi in Trubarjevimi oblikami.

<sup>3</sup> Osnova za primerjavo je popis oblikovja osebnih zaimkov na podlagi (listkovnega) korpusa za Slovar slovenskega knjižnega jezika 16. stoletja, ki je bil predstavljen v doktorski disertaciji *Osebni zaimki v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja* (Jelovšek 2014), nastali pod mentorstvom Irene Orel in somentorstvom Majde Merše.

z roditelnikom,<sup>4</sup> označuje pa ga predlog *od*), ne pa tudi mestnika in orodnika. Vendar so zaimki v slovnici, če poleg paradigmatskega prikaza upoštevamo tudi ponazoritvene zglede, zlasti v poglavju o skladnji, prikazani relativno izčrpno.

## Osební zaimki, ki ne izražajo spola

### Ednina

Tabela 1: Oblike edninskih osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Bohoriču

|             | 1. os. ed.        | 2. os. ed. | povratni osebni zaimek |
|-------------|-------------------|------------|------------------------|
| Imenovalnik | jest <sup>5</sup> | ti         | /                      |
| Rodilnik    | mene              | tebe, te   | sebe                   |
| Dajalnik    | meni, mi          | tebi, ti   | sebi                   |
| Tožilnik    | mene, me          | tebe, te   | sebe, se               |
| Mestnik     | /                 | tebi       | sebi                   |
| Orodnik     | mano/měno         | tabo       | /                      |

V ednini osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Bohoriču ni veliko posebnosti.

V imenovalniku zaimka za prvo osebo ednine je dosledno uporabljal preglašeno obliko z eksplozivno razrešitvijo končne pripore *jest*, ki je bila značilna tudi za druge protestantske pisce z delno izjemo Krelja in Juričiča: prvi je poleg nje uporabljal obliko *jaz*, ki jo verjetno lahko pripišemo zavestnemu vzdrževanju prvotne, etimološko utemeljene oblike (Orel 2009: 6), pri Juričiču pa zlasti v drugem in tretjem delu prevoda Spangenbergove postile močno prevladuje nepreglašena oblika *jast*.<sup>6</sup> Pričakovano Bohorič ni navajal niti oblik brez končne pripore, ki so se v jeziku slovenskih protestantov 16. stoletja uporabljale zgolj sporadično (nekaj primerov oblike *je* pri Trubarju in Dalmatinu ter *ja* pri Krelju, ki jo Ramovš (1971: 281) pripisuje hrvaškemu vplivu).

<sup>4</sup> Na izjeme opozarja Toporišič (1984a: 194): poleg nasprotja med *vas* in *vaih* pri množini (prim. v nadaljevanju; enako tudi *nas* in *naih*, česar Toporišič ne navaja) tudi na razliko v zapisu pri množini tretjeosebne zaimka ženskega spola: *od nih*, *njih*, ki se pojavlja tudi pri svojiilnem zaimku *moj*. Vendar ocenjuje, da so pisne razlike »slučajne, saj sta ta dva 'sklona' v dovolj primerih pisana enako« (Toporišič 1984a: 194). Enako pisno nasprotje sicer najdemo tudi pri roditelniku/ločilniku in tožilniku zaimka za drugo osebo dvojine: *najh* : *naih* (BH 1584: 79).

<sup>5</sup> Oblike v tabeli so prečrkovane v gajico, ohranjena pa so diakritična znamenja.

<sup>6</sup> Obliko *jast* le v enem primeru najdemo tudi pri Tulščaku, pojavlja pa se tudi v \*P 1563, domnevno pod vplivom urednika Juričiča.

Mestnik zaimka za drugo osebo ednine in povratnega osebnega zaimka najdemo izpričan le v zgledih in je pričakovano enak dajalniku, oblika za prvoosebni zaimek ni izpričana.

V orodniku prvoosebnega zaimka pa je v slovnici izpričana dvojnica: v večini zgledov je uporabljena oblika *mano*, le pri predlogu *pred* je Bohorič kot dvojnico zapisal tudi obliko *mèno*: *pred mano*, *vel mènno*, *ante me* (BH 1584: 159). Pri drugoosebnem zaimku je izpričana samo oblika s korenskim *a*, pri povratnem osebnem zaimku zgleda za orodnik v slovnici ni.

Oblika s korenskim *a*, ki je nastala z vokalizacijo polglasnika zaradi premika naglasa v predložni zvezi s končnice na osnovo (*z mano* < *sъmъnъ* > *съ mъnъ* > *z mъno* in po naliki tudi *tabo*, *sabo*; Ramovš 1952: 84), je v slovenščini izpričana že v Celovškem<sup>7</sup> in Starogorskem rokopisu (Mikhailov 2001: 79, 106), pri slovenskih protestantih pa jo najdemo kot prevladujočo različico pri večini avtorjev z izjemo Trubarja in Tulščaka.

Druga Bohoričeva različica, *mèno*, pa z zapisom za polglasnik kaže na obliko z ohranjenim končniškim naglasom, kar bi v regularnem razvoju povzročilo izpad nenaglašene polglasnika v osnovi in obliko *mno*<sup>8</sup> ter nato nastanek sekundarnega polglasnika, ki ga po Ramovšu (1995: 162; 1952: 83–84) izkazujejo nekatera slovenska narečja. Na takšen sekundarni polglasnik kažeta tudi enkratna pojavitev *tàbo* v KB 1566 in *fàbo* v KPo 1567 (prim. Ramovš 1952: 84). Tovrstni zapisi deloma postavljajo pod vprašaj prevladujočo rekonstrukcijo orodniških oblik zaimkov s korenskim *e* na podlagi zapisov z *e*, ki jih najdemo že v Stiškem rokopisu in Prisegah kranjskega mesta, v 16. stoletju pa večinsko pri Trubarju in Tulščaku, kot redkejšo dvojnico pa tudi pri ostalih protestantskih piscih. Ramovš (1952: 83) za te oblike domneva, da je bil zaradi izravnave osnov v paradigmi, na podlagi katere je nastala tudi dajalniška oblika *meni*, prevzet *e* iz drugih odvisnih sklonov: *menó* in po naliki tudi *tebó*, *sebó*. Nasprotno Toporišič (1992a: 17) za Stiški rokopis rekonstruira orodniško obliko z nenaglašenim polglasnikom, čeprav je bil ta v rokopisu prevladujoče zapisan z *a* (Oblak 1889: 129; Toporišič 1992a: 23).

Da je za 16. stoletje verjetnejša rekonstrukcija s polnim vokalom v osnovi, kaže stanje v drugih dveh delih, kjer so uporabljeni diakritiki, DB 1584 in TPo 1595. V njiju so pri edninskih zaimkih, ki ne izražajo spola, zapisi orodniške

<sup>7</sup> Tako obliko navaja v glasovni in naglasni rekonstrukciji Celovškega rokopisa tudi Šekli (2008: 36). Manj verjetna je možnost, da gre tudi v tem primeru za končniško naglašeno obliko s sekundarnim polglasnikom v osnovi, čeprav je nenaglašeni polglasnik v Celovškem rokopisu (razen za trdonebnikom) prevladujoče zapisan z *a* (Šekli 2008: 32).

<sup>8</sup> Oblika je ohranjena v Reziji v zvezi *ziz mlú* 'z mano' (Ramovš 1952: 83).

oblike z *e* redki, v nobenem primeru pa ne najdemo zapisa z *è*, prav tako se ne pojavlja zapis z *à*, ki bi ravno tako lahko kazal na polglasniški izgovor.

Sporadično se v besedilih drugih protestantskih piscev pojavljajo tudi orodniške oblike s korenskim vokalom *o* (*sobo* TT 1557: 181, *tobo* in *sobo* več pojavitev v \*P 1563 in JPo 1578) ali končnicama *-om* (*tabom* KPo 1567: XLVIII, *sebm/sobom/sabom* v Schweigerjevi božični pesmi v različnih izdajah pesmarice) oziroma *-u* (*manu* DB 1584: II, 77a, DM 1584: CXXXXVII; *tobu* 4 pojavitve v JPo 1578; *sabu* \*P 1563: A1; *sobu* JPo 1578: II, 123b), ki so bodisi napake ali pa gre za vpliv hrvaščine, pri Dalmatinu pa je v posamičnih primerih rabljena tudi oblika *saboj* z dodano poudarjalno členico (DJ 1575: 124, DB 1578: \*\*5b, DB 1584: II, 182b). Bohorič teh variant ni zabeležil.

## Dvojina

Tabela 2: Oblike dvojskih osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Bohoriču

|             | 1dv.                    | 2dv.                  |
|-------------|-------------------------|-----------------------|
| Imenovalnik | mi (dva, dve(j), dvuja) | vi (dva, dvae, dvuja) |
| Rodilnik    | najh                    | vajh                  |
| Dajalnik    | nama                    | vama                  |
| Tožilnik    | najh                    | vaju                  |
| Mestnik     | /                       | /                     |
| Orodnik     | /                       | /                     |

V paradigmi za imenovalnik prvoosebnega zaimka Bohorič navaja »mi *nos duo duae duo, addita voce numerali* dva duej dvuja« (BH 1584: 79), medtem ko pri drugi osebi navaja samo obliko *vi* brez podaljšave. Oblike brez podaljšave uporablja tudi ob navajanju glagolskih oblik:

**mi** bova, ve, va fekala, le, la. Nos duo, ae, o fecabimus. **Vi** bota, e, a fekala, le, la. Vos duo, ae, o, fecabitis (BH 1584: 109)

V opombi h glagolskim oblikam pa opozarja:

V dvojini se k zaimkom – zaradi večje preglednosti in poudarjanja – včasih dodajajo *dva dve dva*, takole: **mi dva** nos duo **mi dve** nos duae **mi dvuja** nos duo v srednjem spolu. Enako: **Vi dva** vos duo **vi dvae** vos duae, **vi dvuja**, s. spol. Enako **Onadva onedve onadvuja** itd. (BH 1987: 133)

Prevladovanje nepodaljšanih dvojskih oblik je v nasprotju s stanjem pri drugih protestantskih piscih, kjer so zlasti pri moškem spolu precej pogostejše oblike z dodanim števnikom *dva*.

Še bolj pa od rabe v delih drugih protestantskih piscev odstopajo Bohoričeve roditeljske in tožilniške oblike. V roditeljski (in pri prvi osebi tudi v tožilnici)<sup>9</sup> sta namreč v slovnici navedeni obliki, ki sicer v protestantskih delih sploh nista izpričani: *najh* in *vajh*. Obliki je Kopitar in po njem Škrabec (1994: 106–107) interpretiral kot *najih* in razlagal kot roditelj svojilnega zaimka *naji* 'najin', rabo te oblike v roditeljski množini pa kot napako.<sup>10</sup> Ramovš (1952: 84) pa ju je razlagal kot staro dvojsko obliko z množinsko končnico, verjetno po analogiji prevzeto od tretjeosebne zaimke, pri čemer je do križanja prišlo po redukciji in opuščanju dvojine. Obliko v novejšem času poznajo tudi nekateri govori v Savinjski dolini in Zasavskem kotu, ni pa mogoče ugotoviti, ali jo je Bohorič prevzel iz živega govora, kar bi kazalo, da je bila včasih po narečjih bolj razširjena, ali pa gre za njegov konstrukt, morda pod vplivom v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja že izpričane pluralizacije dvojskih oblik pri tretjeosebni zaimki (prim. Jelovšek 2016a).<sup>11</sup> Vendar se druga razlaga ne zdi prepričljiva, saj je v paradigmi tretjeosebne zaimke v roditeljski in tožilnici dvojine Bohorič navajal staro obliko *njiu*.

V drugi osebi v tožilnici je navedel v delih slovenskih protestantov običajno obliko *vaju*, *vajh* ni zapisal niti kot dvojnice (BH 1584: 79). Prav tako v paradigmi ni navajal množinskih oblik, ki so se že pojavljale v nekaterih Trubarjevih in Dalmatinovih delih.<sup>12</sup> Tako je v dajalniku uporabljal samo obliki *nama*, *vama*; mestnik in orodnik tudi v zgledih nista izpričana.

<sup>9</sup> Zaradi nasprotja med 1. in 2. os. dvojine Kolarič (1971: 54) v prikazu zaimenske paradigme pri prvi osebi v oklepaju pri tožilnici dodaja »wohl naju, als vaju«, podobno pri imenovalniku 2. os. dv. »vi (wohl vidva, wie midva)«.

<sup>10</sup> Škrabec je izhajal iz Hipolitove izdaje slovnice (HG 1715). Zdi se, da je bil mnenja, da sta obliki Hipolitovi in ne izvirno Bohoričevi, saj rabo oblike *vaju* v tožilnici pripisuje »nedoslednosti v prenevanju Bohoričevega naju, vaju« (Škrabec 1994: 107).

<sup>11</sup> Dvome o resnični dvojskosti oblik *najh*, *vajh* posredno izraža tudi Toporišič (1984a: 199): »dvojina se **verjetno** [poudarila A. J.] skriva tudi v nasprotju tipa *najh*, *vajh* – *naf*, *vaf* (80–81), *njiu* rod. – *njih/nje* tož. (82) oz. *njiu* – *njih* (rod.) – *ona* tož. za s. spol (83), pri pridevniških besedah tega razen pri *ta* ni.«

<sup>12</sup> Npr. D *nam* JPo 1578, II,13a; DB 1584, III,46a, TPo 1595; D *vom* TT 1557, 2 pojavitvi, TO 1564; D *vam* DB 1584, III,25a; T *nas* TT 1557, 387; DB 1584, 2 pojavitvi.

## Množina

Tabela 3: Oblike množinskih osebnih zaimkov, ki ne izražajo spola, pri Bohoriču

|             | 1mn.     | 2mn.     |
|-------------|----------|----------|
| Imenovalnik | mi       | vi       |
| Rodilnik    | nas/najh | vas/vajh |
| Dajalnik    | nam      | vam/vom  |
| Tožilnik    | nas      | vas      |
| Mestnik     | /        | /        |
| Orodnik     | nami     | vami     |

Še bolj presenetljivi kot v dvojini sta rodilniški obliki *najh*, *vajh* v množinski paradigmi.<sup>13</sup> Morda bi ju lahko pripisali vplivu končnic zaimenske sklanjatve, kar bi pojasnilo tudi nasprotje med rodilnikom in tožilnikom, ne pa tudi v 16. stoletju (in sicer) običajnih rodilniških oblik *nas* in *vas*, ki sta enaki tožilniški-ma in ju je Bohorič navedel pri ločilniku ob predlogu *od*. V drugih sklonih se njegova paradigma ujema s stanjem v 16. stoletju. Pri dajalniku v paradigmi navaja nezaokroženi obliki *nam*, *vam*, ki so ju v 16. stoletju uporabljali vsi avtorji razen Trubarja, vendar pri množinskem zaimku za 2. osebo v enem od zgledov najdemo tudi zaokroženo obliko, značilno za Trubarja:

**Nam** veliku nadleshi ... Nadleshi, de fe jeft, febi tår **vom** bojim (BH 1584: S48)

## Tretjeosebni zaimek

Tabela 4: Oblike tretjeosebnega zaimka pri Bohoriču

|             | Ednina     |             |         | Dvojina        |                  |                | Množina   |     |     |
|-------------|------------|-------------|---------|----------------|------------------|----------------|-----------|-----|-----|
|             | m.         | s.          | ž.      | m.             | s.               | ž.             | m.        | s.  | ž.  |
| Imenovalnik | on         | onu         | ona     | oná/<br>onadva | ona/<br>onadvuja | oné/<br>onedve | oni       | oná | oné |
| Rodilnik    | njega      |             | nje     | njiju          |                  |                | njih, jih |     |     |
| Dajalnik    | njemu, mu  |             | njej    | njima          |                  |                | njim, jim |     |     |
| Tožilnik    | njega, ga  | onu/nje, je | njo, jo | njiju          | ona              | nje            | nje       | oná | nje |
| Mestnik     | njemu/njim |             | /       | /              |                  |                | /         |     |     |
| Orodnik     | njim       |             | /       | /              |                  |                | /         |     |     |

<sup>13</sup> Tudi na tem mestu Kolarič (1971: 54) »popravlja« Bohoriča: »G naih (wohl richtig nas, Ac. und Abl.«, enako tudi pri zaimku za 2. os. mn. Nasprotno oblik *vajh*, *najh* v rodilniku dvo-jinskih zaimkov ne označuje niti ne komentira.

Tudi oblikoslovje tretjeosebnega zaimka v Bohoričevi slovnici v več primerih odstopa od oblik, uveljavljenih v drugih delih, hkrati pa zaradi navajanja paradigme najdemo nekatere oblike, ki sicer v delih slovenskih protestantov niso izpričane.

### *Ednina*

#### Moški spol

Pri moškem spolu večjih odstopanj v ednini v paradigmi ni. Mestniško obliko najdemo v enem od primerov v poglavju o skladnji: *Letu fe na njemu oli na njim tadla* (BH 1584: S24). Zgledu je dodan naslednji opis: »Glagol *fe tadla* ima za seboj *na njemu*, tj. zvezo predloga z dajalnikom« (Bohorič 1987: S24). V zgledu je ob dajalniški obliki navedel tudi starejšo mestniško obliko *njim*,<sup>14</sup> ki pa je ni posebej razlagal. Dajalniška oblika se je v mestniku, zlasti ob predlogu *pri*, začela sporadično pojavljati že v zgodnejših Trubarjevih delih (prvič v TT 1557), pozneje tudi pri Juričiču (pri Krelju pa jo najdemo samo enkrat ob predlogu *v*), njena raba pa se je začela krepiti v Dalmatinovih delih in je v DB 1584 že rahlo prevladovala, tudi tu izrazito ob predlogu *pri*, pa tudi ob predlogu *na* (Jelovšek 2014: 158).

#### Srednji spol

Izrazito odstopanje od slovenščine 16. stoletja, kot je izpričana v besedilih slovenskih protestantov, je tudi oblika *onu* tako za imenovalnik kot tožilnik srednjega spola v paradigmi tretjeosebnega zaimka (BH 1584: 62[=82]). Verjetno gre za vpliv latinščine in morda tudi nemščine, kjer je tožilnik srednjega spola tretjeosebnega zaimka enak imenovalniku. Da ne gre za živo obliko, kaže tudi Bohoričeva raba izven paradigme, kjer sta uporabljeni prevladujoči obliki *nje* (v BTa 1579 ob predlogu) in naslonska *je*:

Herr hat befohlen, das du es thuest [...] Gofpud ie velel, de ie stori'h (BH 1584: S58)<sup>15</sup>

---

<sup>14</sup> Pred protestanti jo najdemo v Stiškem rokopisu (SR 1992: 11).

<sup>15</sup> Gre za anaforično neosebno rabo tož. ed. tretjeosebnega zaimka srednjega spola.



## Ženski spol

Ednina ženskega spola je pri Bohoriču slabo izpričana: roditelj in tožilnik sta enaka kot pri drugih protestantskih avtorjih, v dajalniku pa je uporabil samo obliko *njej* (iz *n + jeji*),<sup>16</sup> ki je značilna za Dalmatina, Juričiča in Tulščaka, ni pa navedel dvojnice *nji* (nastale iz naslonske oblike *ji* (Ramovš 1952: 91)), ki prevladuje pri Trubarju in je edina izpričana pri Krelju. Mestnik in orodnik nista izpričana.

## Dvojina

V dvojinski paradigmi in spregatvenih vzorcih je Bohorič uporabljal imenovalniške oblike brez podaljšave *ona* (m.), *one* (ž.) in *ona* (s.). V že omenjeni opombi o dvojinski obliki zaimkov pa je navedel tudi podaljšane oblike *onadva*, *onedve*, *onadvuja* (BH 1584: 109). Nepodaljšani obliki za ženski in srednji spol sta enaki množinskima; da za ženski spol to odraža dejansko stanje v knjižnem jeziku, kažejo posamični primeri rabe oblike *one* v imenovalniku dvojine pri Trubarju in v DB 1584 (kjer zapis z apostrofom *oné* kaže tudi na končniški naglas), medtem ko dvojinska imenovalniška oblika za srednji spol izven slovnične paradigme ni izpričana.

Druge dvojinske oblike tretjeosebne zaimka pri Bohoriču najdemo samo v pregibnem vzorcu, zato mestnik in orodnik nista izpričana. Pri moškem spolu ni posebnosti, navedene so pričakovane dvojinske oblike; pri ženskem spolu je v tožilniku navedena množinska tožilniška oblika *nje*, pri srednjem pa kot v ednini dvojinska/množinska imenovalniška oblika *ona*.

## Množina

Enako odstopanje v tožilniku srednjega spola (*ona*) najdemo tudi v množinski paradigmi. Da tovrstna raba ni odražala stanja v jeziku, kaže zgled iz Dalmatinove *Biblije*:

VZhetèrtim najftim lejti pak Krajla Hifkia, je Sanherib, Afsyrerfki Krajl, gori fhàl, supèr vfa tèrdna Iudoufka Méfta, inu je **nje** vsel (DB 1584, I,215a)

---

<sup>16</sup> V nasprotju z daj. ed. ž. sp. *ti* pri kazalnem zaimku (Toporišič 1984a: 201).

Za tožilnik moškega spola je Bohorič navedel samo izvirno tožilniško obliko *nje*, ne pa tudi iz roditeljske prevzete oblike *njih*, ki se kot manj pogosta različica pojavlja pri več avtorjih (Trubarju, Krelju, pri Dalmatinu je najpogostejša v najzgodnejših delih, najdemo jo tudi v pesmaricah, najpogostejša pa je v TPo 1595), pri Juričiču pa je v tožilniku celo prevladujoča oblika.

### *Naslonske in navezne oblike*

Naslonske in/ali navezne oblike zaimkov je Bohorič v paradigmah navajal nedosledno: pri tožilniku edninskih zaimkov, ki ne izražajo spola, so navedeni *me*, *te*, *se* in označeni kot rezultat apokope (BH 1584: 79–80), pri tretjeosebne zaimku pa so naslonske oblike kot rezultat afereze navedene v daj. in tož. ed. m. sp. (*mu*, *ga*), daj. ed. s. sp. (*mu*) ter daj. mn. m. in ž. sp. (*jim*) (BH 1584: 81–83). Pri ženskem spolu v edninski paradigmi naslonskih oblik ni navajal, najdemo pa obliko za tožilnik *jo* kot primer za opuščanje začetnega glasu v besedi v delu o skladnji (BH 1584: S65).

Bistveno več naslonskih oblik pa najdemo v posameznih zgledih. V kratkem ohranjenem odlomku iz BTa 1579 so vse tri izpričane oblike tretjeosebne zaimka v zvezah s prosto rabo<sup>17</sup> naslonske, od njih pa je v paradigmi v slovnici naveden samo daj. mn. *jim*:

Nemoli **yh** inu **im** neflushi (BTa 1579)

to ifto sa Sveto deršimo, radi p[oslu]fhamo, inu fe ie vuzhimo (BTa 1579)

V zgledih v slovnici poleg naštetih najdemo naslonke še za dajalnik zaimkov za 1. in 2. os. ed. (*mi*, *ti*), v enem primeru pa je uporabljen tudi tož. ed. sr. sp. *je* (gl. 2.2.1.2).

<sup>17</sup> Samo naglasne oblike zaimkov so se v knjižnem jeziku 16. stoletja uporabljale: v prirednih zvezah, v protistavi, v zvezah zaimka z desnim prilastkom, ob medmetih *jo*, *ve* in *aj* ter ob dodajalnih, izvzemalnih in poudarjalnih členkih. Samo naslonski obliki zaimkov pa sta se uporabljali pri 3. os. ed. sr. spola *je* v neosebni rabi (prim. Jelovšek 2011) in v stalni zvezi *pfu te bodi*. Vse druge zveze z zaimki v 16. stoletju lahko štejemo kot zveze s prosto rabo, kjer so naglasne in naslonske oblike večinoma nastopale kot proste različice. Vendar so se pri izbiri med njimi posamezni avtorji med seboj močno razlikovali, razlike pa so se pokazale tudi pri istem avtorju pri rabi različnih zaimkov in celo pri različnih sklonih istega zaimka (Jelovšek 2016b).

O skladenjski rabi osebnih zaimkov in o razmerju med posameznimi oblikami (naglasnimi, naslonskimi, naveznimi) Bohorič ni dajal natančnejših informacij.<sup>18</sup> Kopitar (1808: 294) je domneval, da so na podlagi latinščine in nemščine, ki nista poznali dvojnih oblik osebnih zaimkov, protestantski (in tudi poznejši) pisci naslonske oblike razumeli kot glasovno krnitev naglasne oblike v govorjenem jeziku, torej kot nefunkcionalno dvojnico, kar je vplivalo na njihovo poljubno izbiro v t. i. zvezah s prosto rabo. Kot drugi protestantski pisci je tudi Bohorič v nekaterih primerih v zvezah s prosto rabo uporabljal naglasne oblike zaimkov, vendar je tovrstna raba, zlasti v primerjavi s Trubarjem, precej redkejša: večji delež imajo naglasne oblike pri zaimkih za 1. in 2. os. ed., zlasti v dajalniku, kjer celo nekoliko prevladujejo nad naslonskimi oblikami.

Est mihi nomen Pomponius. **Meni** je  
jime Pomponius (BH 1584: 312)

Est mihi lucro: Gre, oli pride **meni**  
h'dobizhku (BH 1584: S26)

Illud mea magni interest, te vt videam,  
Na letim **meni** veliku nadleshi, da te  
vidim (BH 1584: S48)

meum est iniuriam non adferro, **Meni**  
flifhi, doftoji, oli se spodobi, nikar  
krivizo sturiti [...] **meni** (BH 1584: S49)

mihine, **menili** (BH 1584: 166)

largior tibi pecuniam, dam **tebi** denarje  
(BH 1584: S31)

affentior tibi, **tebi** pèrvolim (BH 1584:  
S31)

Tua refertadelfe, **tebi** nuza, je prid, da fi  
v' prizho (BH 1584: S47)

Tibi ergo? **tebili**? vel tedaj (BH 1584:  
166)

TU des epulis accumbere divum. Ti  
**mi** dafh k'Bogou misi lefti (BH 1584: S9)

Libet, se **mi** hozhe, oli lufhta  
(BH 1584: S49)

Litteras accepi tuas, quae mihi magna  
voluptati fuerunt. Tvoj list fëm prejel,  
kateri **mi** je pèrjetèn bil (BH 1584: S1)

Induo te tunicam. Ieft **ti** fuknjo oblezhem,  
vel te s'fuknjo oblezhem (BH 1584: S27)

Praefto tibi fidem, Ieft **ti** vero dèrshim (BH  
1584: S25)

Quid putas, kaj se **ti** fdi, gdu? (BH 1584:  
85)

<sup>18</sup> Ker je raba in stava naslonk v osnovi vprašanje skladnje (prim. Peti Stantić 2007), je to v skladu s splošno šibko teoretično obravnavo skladenjskih vprašanj v slovnici, ki jih je Bohorič povzel in delno priredil po Melanchthonu (prim. Žele 2010: 464, Toporišič 1984b: 159); ker latinščina (in nemščina) nima posebnih naglasnih in naslonskih oblik zaimkov, Bohorič za obravnavo njihove skladenjske distribucije ni imel predloge.

INterest mea, **mene** tizhe (BH 1584: S48)

**me**, opominaſh da ſe s'fliſſom vuzhim (BH 1584: S57)

Negligentiae me accuſas, vel, propter negligentiam, **me** dolſhiſh v'traglivoſti, oli nemaſhine, vel, ſa nemaſhine voljo (BH 1584: S21)

Putavi? ea de re te eſſe admonendum, Sèm mejnil **tebe** od teiſte rizhi opomeniti: ſem mejnil **tebe** teſjte rezhi opomeniti (BH 1584: S22)

Illud mea magni interest, te vt videam, Na letim meni veliku nadleſhi, da **te** vidim (BH 1584: S48)

Doceo te literas, Vuzhim **tebe** kunſhti (BH 1584: S26)

Spolio te pecunia. **Te** pèrpravim ob denarje (BH 1584: S28)

Condemnabo te eodem crimine, zhem **te** lih tigaiſtiga greha obtoſhiti (BH 1584: S21)

Induo te tunicam. Ieſt ti ſuknjo oblezhem, vel **te** s'ſuknjo oblezhem (BH 1584: S27)

Cum ipſe te veteris amicitiae commonafaceret, commotus es, Satu kèr **te** je ſtare prijaſni opomenil, ſi ti fàrdit poſtal (BH 1584: S22)

Nasprotno je pri tretjeosebne zaimku v tožilniku moškega ſpola rabljena izključno naſlonska oblika *ga*, pa tudi dajalniška oblika *mu* prevladuje nad naſlasno *njemu*.

Quos illi lacta laborum, Ipſa fuiſ manibus nevit Sidonia Dido. Kateri je **njemu**, veſſela od dejla, (oli ſa volo dejla) Sama Sidoniſka Dido ſhivala (oli ſpredla) (BH 1584: S16)

Ibo animis contra, vel magnum praefſtet Achillem, id eſt, repraeſentet, zhem **mu** ſerzhnu pruti pojtím tår ſi on lih bodi, ta veliku flovlen Achilles (BH 1584: S25)

Si poterit Neuius id, quod libet, et ei libebit, quod non licet, Aku Neuius bo mogèl tu, kar ſe **mu** hozhe, taku ſe **mu** bo tudi hotelu, tu kar ſe **mu** neſpodobi (BH 1584: S50)

Vt illum dij deaque perdant, da **ga** bog inu Bogijnje, konzhajte (BH 1584: S57)

Mitto illum ad ſpeculandum arcem, Ieſt **ga** poſhlem, k'gledajnju grada (BH 1584: S33)

Sapientis eſt proprium, nihil quod poenitere poſbit facere, Eniga modriga laſtna ſhara je, niſhter, kar **ga** more Revati, ſturiti (BH 1584: S52)

poenitet eum ſenectutis ſuae, **ga** fvoje ſtaroſti reva (BH 1584: S51)

V množini sta izpričana samo dva zgleda za rodilnik tretjeosebnega zaimka ob količinskih izrazih: v enem primeru je uporabljena naglasna oblika *njih*, v drugem pa naslonska *jih*.

Exigni numero, fed bello vinida virtus: **Nih** majhinu na zhifli, oli v' boju, oli h' boju, fèrzhna muzh (BH 1584: S17)

Rariquiſſs boni vix funt numero totidem, quot Thebarum Portae, vel diuitis hoſtia Nili, Retki ſo dobri, kumaj **jih** je v'zhifli tulikajn, kuliku je vrát, v'mejſti Thebe, oli kuli je ſtrug bogatiga Nila (BH 1584: S56)

Da je Bohorič naglasne in naslonske oblike dojemal kot dvojnice, bi morda lahko sklepali na podlagi pripombe v njegovi Skladnji: *obuiam illi proceſſimus, mi ſmo pruti njemu fhli; vel, mi ſmo **mu** pruti fhli [...]* *Datiuum **njemu** vel **mu** [...]* (BH 1584: S55), vendar je zgled sporen, saj je v stavku, ki ga razčlenjuje, naglasna oblika rabljena v predložni zvezi in ne v zvezi s prosto rabo. Ob tem Bohorič navaja tudi, da so naslonske oblike, nastale z aferezo, »frequentatissimum [...] apud Slavos« (BH 1584: S55), kar bi morda kazalo, da je bila raba naslonskih oblik v govorjenem jeziku 16. stoletja bistveno bolj pogosta, kot nam kažejo knjižna dela slovenskih protestantov.<sup>19</sup>

Na podlagi povedanega lahko ocenimo, da Bohoričev slovnični prikaz oblikoslovja osebnih zaimkov ni v celoti odražal dejanskega stanja v slovenskem knjižnem jeziku v obdobju nastanka slovnice. Od njega je odstopal zlasti v prikazu oblik rodilnika in tožilnika pri zaimkih za prvo in drugo osebo dvojine in množine ter z enačenjem imenovalniške in tožilniške oblike tretjeosebnega zaimka srednjega spola v vseh treh številih v sklanjatvenem vzorcu v slovnici, medtem ko v enem od zgledov najdemo za ednino običajnejšo tožilniško naslonsko obliko *je*. Prav tako v slovnici pričakovano ni izčrpno prikazal variantnosti oblik osebnih zaimkov, kot je izpričana v delih slovenskih protestantov, predstavljene oblike se v večini primerov ujemajo s prevladujočimi oblikami v Dalmatinovi Bibliji (npr. daj. ed. ž. sp. *njej* proti Trubarjevi in Kreljevi *nji*); posebnih Kreljevih in zlasti Juričičevih oblik (npr. im. *jaz, jast*) ni prikazoval, zlasti ne v primerih, ko so bile te posledica hrvaškega vpliva (npr. or. *tobo, sabom*). Prav tako ni beležil redkejših oblik v Dalmatinovi Bibliji, npr. or. *saboj* ali *tož. mn. tretjeosebnega zaimka njih*.

<sup>19</sup> Zlasti je zanimivo, da Bohorič to opombo navaja pri dajalniški obliki, saj so naslonske oblike v večini protestantskih besedil v dajalniku rabljene bistveno redkeje kot tožilniške in tudi rodilniške (Jelovšek 2016: 25), podobno stanje pa se potrjuje tudi v sočasnem prevodu Gorskih bukev izpod peresa katoliškega duhovnika Andreja Reclja (Jelovšek 2021: 185).

## **Vpliv Bohoričevega prikaza osebnih zaimkov na slovnice do Vodnikove Pismenosti**

Bohoričeva slovnica je bila v dveh tiskanih predelavah v rabi do konca 18. stoletja in je tako ali drugače vplivala na slovnično predstavitev slovenščine vse do Kopitarja, ki je podal njeno prvo znanstveno oceno (Ahačič 2015a); neposredno je vplivala na slovnični dodatek k štirijezičnemu slovarju Hieronima Megiserja (1592), vpliv na slovnični dodatek k italijansko-slovenskemu slovarju Gregoria Alasia da Sommaripa (1607) še ni bil dokazan, verjetno jo je poznal tudi Pohlín, če ne izvirnika, pa zagotovo priredbo iz leta 1758. Enako velja za Gutsmana, ki mnoge rešitve iz te izdaje v svoji slovnici zavrača, še posebej očitno v poglavju Splošnejše jezikovne napake. Preko zadnjih dveh slovníc bi lahko Bohoričeva slovnica vplivala tudi na Mihaela Zagajška, preko Hipolitove izdaje iz 1715 pa jo je poznal tudi Valentin Vodnik (Ahačič 2015a, 2015b, 2015c; Trojar 2015; Legan Ravníkar 2015).

V nadaljevanju bo na podlagi primerjave paradigem osebnih zaimkov v navedenih slovnícáh predstavljeno, v kolikšni meri so Bohoričeve dvojnične oblike in oblike, ki so tako ali drugače odstopale od prevladujoče rabe v knjižnem jeziku 16. stoletja, vplivale na slovnično predstavitev osebnih zaimkov v slovenščini do 19. stoletja.

### **Megiser**

Megiser je v MD 1592 v paradigmi, prevzeti iz BH 1584, navajal samo naglasne oblike edninskih zaimkov, ki ne izražajo spola, v prevodih posameznih fraz v slovarskem delu pa najdemo tudi naslonske oblike.<sup>20</sup> V MTh 1603 sta kot prevoda latinskih izrazov *mecum* in *tecum* navedeni tudi orodniški obliki, ki jih v Bohoričevih paradigmah ni bilo: pri 1. os. ed. je uporabljena oblika s korenskim vokalom *e*, zaradi nejasnega odtisa pa ni mogoče natančno razbrati končnice: domnevamo lahko, da je uporabljena pričakovana končnica *-o*, lahko pa bi šlo tudi za *-e*, morda pod vplivom predloga *z*, ki je homonimen z glasovno okrnjeno različico predloga *iz* (značilno za Krelja in Juričiča) z rodilniško vezavo. Domnevno napako najdemo tudi pri 2. os. ed., kjer je navedena oblika *s ceboj* (MTh 1603: II, 608). Mehčanje *t v c* sicer pozna poljščina (rod. *cię*, daj. *ciebie*; Miklošič 1876: 433), ki pa ima v orodniku obliko *tobę* zaradi korenskega vokala *o* (ki jo na istem mestu navaja tudi Megiser), zato gre verjetno za napako.

---

<sup>20</sup> Podrobneje o razmerju Megiserjevega slovničnega dodatka k MD 1592 do Bohoričeve slovnice v Ahačič (2006).

Nenavadna je tudi končnica z dodano partikulo *-j*, ki jo je v redkih primerih uporabljal le Dalmatin, a ob osnovi s korenskim vokalom *a*, zato je Megiser ni mogel neposredno prevzeti pri njem.

Dvojinskih zaimkov ni navajal, pri množinskih pa je v slovničnem dodatku k MD 1592 v prikazu paradigme v rodilniku prevzel Bohoričevi rodilniški obliki *najh* in *vajh*, kot slovensko ustreznico za latinski ločilnik pa *nas* in *vas* (za primerjavo, v očenašu v MS 1593 je ob zanikanem glagolu rabljena rodilniška oblika *nas*). Tudi paradigma tretjeosebnega zaimka je brez sprememb povzeta po Bohoriču: tako je za tožilnik ednine in množine srednjega spola navedel imenovalniško obliko, za dajalnik ženskega spola pa obliko *njej*.

### *Alasia da Sommaripa*

Tudi v slovničnem dodatku k italijansko-slovenskemu slovarju Gregoria Alasia da Sommaripa najdemo enake oblike kot v Megiserjevi paradigmi, med njimi množinski rodilniški obliki *naic* in *vaic* (= *najh* in *vajh*), čeprav jima je Alasia (1607: Cb) v nasprotju z Megiserjem dodal predlog *od*, medtem ko sta obliki *od nas* in *od vas* navedeni kot ablativa.

### *Ponovni izdaji slovnice iz let 1715 in 1758*

Tudi v obeh ponovnih izdajah Bohoričeve slovnice pri prikazu osebnih zaimkov ni prišlo do bistvenih sprememb. Hipolit je v paradigmah v celoti ohranil obravnavane Bohoričeve oblike zaimkov,<sup>21</sup> prav tako tudi njegov zgled za mest. 3. os. ed. m. sp. Spremenil je le zaokroženo dajalniško obliko 2. os. mn. *vom* v prevladujočo *vam*, ki je navedena tudi v prikazu sklanjatve zaimka v obeh slovnica: *Nadleshi, de fe jeft, febi tàr **vam** bojim* (G 1715: 215); pri tretjeosebnem zaimku pa je v tožilniku množine moškega spola dodal še naslonsko obliko *jih*, ki kaže, da se je v 16. stoletju prevladujoča naslonska oblika *je* že umikala rodilniški, medtem ko se je posebna naglasna tožilniška oblika *nje* še ohranjala.

Podobno velja za jezuitsko nemško izdajo iz leta 1758.<sup>22</sup> Od Hipolitove izdaje se razlikuje samo po dvojnici *njiu/nju* v rodilniku dvojine tretjeosebnega zaimka, v imenovalniku dvojinskega zaimka za prvo osebo pa je navedena samo podaljšana oblika *mi dva, dvej, dvuja* (pri Bohoriču in Hipolitu je števniki dodan

---

<sup>21</sup> Izpustil pa je nekatere naslonske oblike, ki niso predmet te obravnave (prim. Ahačič 2009: 37).

<sup>22</sup> Za druge razlike med to izdajo in Bohoričevo slovnico prim. Ahačič (2009).

kot opomba: *mi nos duo, duae, duo, addita voce numerali dva, dve, dvu* (BH 1584: 79; G 1715: 67), kar bi lahko kazalo, da je bila raba nepodaljšane dvojninskega zaimka, ki je bil enak množinskemu, že občutena kot arhaična, vendar tega ne potrjuje paradigma za drugoosebni zaimek, kjer je kot v prejšnjih dveh izdajah navedena samo oblika *vi*, in tudi pri glagolskih spregatvah sta navedeni nepodaljšani obliki dvojninskih zaimkov.

### **Pohlin**

Od Pohlinove slovnice iz leta 1768 pa se slovnična predstavitev oblikoslovja osebnih zaimkov bistveno spremeni in Bohoričev vpliv nanj je težko določljiv. Od navedenih Bohoričevih posebnosti pri Pohlinu najdemo le še rabo imenovalniške oblike tretjeosebne zaimka v tožilniku dvojine, pri čemer ni čisto jasno, za kateri spol gre, saj sta navedeni le obliki *ona* in *one*; če bi sledili razvrstitvi iz imenovalnika, bi šlo za moški in ženski spol, oblika za srednji spol pa manjka; v izdaji iz leta 1783 so nasprotno izpisane vse tri oblike, enake imenovalniškimi (Pohlin 1783: 58). Bohoričevo rabo imenovalniške oblike v tožilniku je tako še razširil s srednjega na vse tri spole. Nasprotno je v ednini v tožilniku srednjega spola navedena iz roditelja prevzeta oblika, enaka moškemu spolu, v množini pa sta za vse tri spole navedeni dvojnici *nje* in *njuh*, v drugi izdaji pa samo še iz roditelja prevzeta oblika *njuh*.

Delno podobnost najdemo še v orodniku edninskega prvoosebne zaimka (ki je pri Pohlinu za razliko od Bohoriča uvrščen v paradigmo), kjer je kot pri Bohoriču in njegovih predelavah navedena dvojnica: *mano* in *menoj* (v 1783 *manoj*). Pri Pohlinu je tako pri končniško naglašeni orodniški obliki uporabljena poudarjalna členica, ki se je sporadično pojavljala že pri Dalmatinu.

Sicer pa so najopaznejše razlike<sup>23</sup> med predhodnimi in Pohlinovo slovnico različne spolske oblike za 1. in 2. os. dvojine (im. *ma, me, ma; va, ve, va*; rod. 1783 *naj, naja, naje; vaj, vaja, vaje*) in tudi množine (or. *vami, vame, vami*), ki jih slovenščina 16. stoletja večinoma ni izražala (z delno izjemo imenovalnika dvojine, kjer so se spolske razlike lahko izražale z dodajanjem števnik *dva*); spolske razlike so v nekaterih sklonih povezane tudi s pluralizacijo dvojine, zlasti pri ženskem spolu (1. os. mn. daj. *nama, nam, nama*, or. *nama, name, nama* (Pohlin 1768: 48)), ki se za vse spole kaže tudi v tožilniku, kjer sta v prvi izdaji za prvo- in drugoosebni zaimek navedeni samo iz množine prevzeti obliki (*nas, vas*), v drugi izdaji pa sta stara dvojninska (ne Bohoričeva!) in iz množine prevzeta

<sup>23</sup> Pri tem so mišljene razlike v oblikovju osebnih zaimkov, ne pa razlike v sami predstavitvi (dodan orodnik) in glasovne spremembe, kot je redukcija.



oblika navedeni kot dvojnici (*Naj, oder Nas* (Pohlin 1783: 55)). Pluraliziran je tudi tož. dv. tretjeosebnega zaimka (v obeh izdajah oblika *nje*h), medtem ko je pri srednjem spolu množine (za razliko od dvojine, kjer je kot pri Bohoriču oblika za srednji spol enaka kot za moški: *ona*) v imenovalniku prišlo do feminizacije (*one*). Od Bohoriča odstopa tudi po obliki za dajalnik ednine ženskega spola tretjeosebnega zaimka (1768 *nje*, 1783 *nji*), ki je enaka Trubarjevi in ne v *Bibliji* močno prevladujoči Dalmatinovi, ki jo je v slovnici navedel tudi Bohorič.

## Gutsman

Tudi pri Gutsmanu je največja podobnost z Bohoričevo paradigmo raba imenovalniške oblike v tožilniku srednjega spola tretjeosebnega zaimka v ednini, ki pa ji doda še naslonsko obliko *jo*. V dvojini in množini srednji spol ni posebej naveden, Gutsman navaja, da je enak kot pri ženskem spolu, ki ima v tožilniku množine pričakovani obliki *nje* in *je* (in ne *jih* kot v Hipolitovi in celovški izdaji Bohoričeve slovnice), dvojinska paradigma za ženski spol, čeprav se nanjo pri srednjem spolu izrecno sklicuje (Gutsman 1777: 31), pa v slovnici ni prikazana.

Za razliko od Pohlina je Gutsman za dajalnik ednine ženskega spola tretjeosebnega zaimka uporabljal enako obliko kot Bohorič: *njej*. V dvojini je v imenovalniških oblikah poleg oblik *ma*, *va* (spolskih variant za razliko od Pohlina ne navaja) kot dvojnici navajal tudi starejše oblike *mi dva*, *vi dva* (tudi *ona dva* poleg *ona*). V rodilniku in tožilniku dvojine tretjeosebnega zaimka najdemo tudi obliko *nju*, ki je bila v rodilniku kot dvojnična uporabljena v celovški izdaji Bohoričeve slovnice, od koder je morda Gutsman prevzel tudi imenovalniške oblike s podaljšavo. Pri prvo- in drugoosebnem dvojinskem zaimku pa je v rodilniku in tožilniku uporabljal stari obliki *naju* in *vaju*, ki se ujemata z rabo v 16. stoletju zunaj slovnice.<sup>24</sup> Pri njem prvič v paradigmi najdemo navedeno tudi mestniško obliko *njemi*, ki ni enaka dajalniku (*njemu*) in se ne ujema z nobeno od Bohoričevih variant.

<sup>24</sup> Tudi sicer je v prikazu dvojinskih oblik osebnih zaimkov Gutsman zelo blizu stanju, kot je izkazano v delih slovenskih protestantov. Če je ta besedila poznal, bi morda tudi obliko *nju* lahko pripisali reinterpretaciji Trubarjevih in/ali Dalmatinovih zapisov *niu*, *nyu* (v nasprotju z zapisom v Bohoričevi slovnici *njiu*, ki pri drugih avtorjih ni izpričan in ki takšne interpretacije ne dopušča).

## Zagajšek

Rabo imenovalniške oblike v tožilniku ednine srednjega spola tretjeosebne zaimka najdemo še pri Mihaelu Zagajšku, ki pa v dvojini in množini tudi za srednji spol navaja posebni tožilniški obliki: za množino uveljavljeno *nje*, za dvojino pa obliko *nja dva*, ki je v predhodnih in sočasnih slovnica ne najdemo. Tudi sicer je za Zagajškove dvojinske paradigme zaimkov značilna raba števnik *dva* ne samo v imenovalniku, ampak tudi v odvisnih sklonih:

|      |                        |                                                            |                           |
|------|------------------------|------------------------------------------------------------|---------------------------|
| Im.  | my dva, my dve, my dve | vy dva, vy dve, vy dve                                     | ona dva, one dve, one dve |
| Rod. | nai dveh               | vaj dveh                                                   | njuh dveh                 |
| Daj. | nama dvema             | vama dvema                                                 | njima dvema               |
| Tož. | naj, ali nas dva       | vaj dva, vaj dve, vaj dve ali<br>vas dva, vas dve, vas dve | nja dva, nje dve, nje dve |

Kot pri Gutsmanu je opazna feminizacija oblik srednjega spola, po odvisnih oblikah (*naj*, *njuh*) zaimkov pa je bil Zagajšek bliže Pohlinu. Z Gutsmanom in Bohoričem se ujema tudi v obliki za daj. ed. ž. spola *njej*.

## Kopitar

Najobsežneje je osebne zaimke v svoji slovnici predstavil Jernej Kopitar in navedel največ različic za posamezne sklone, pri čemer se je tudi najbolj opazno oddaljil od Bohoričeve paradigme. Tako pri njem ne najdemo več rabe imenovalniške oblike srednjega spola tretjeosebne zaimka v tožilniku, ampak je ta izenačen z rodilnikom (*njega*, *ga*). Pri imenovalniku dvojinskih zaimkov za 1. in 2. osebo navede s števnikom podaljšane oblike samo v opombi, pri čemer uvede tudi spolsko razlikovanje v zaimenskem delu oblike (*mi dva*, *mi dvé/me dvé*; *vi dva*, *vé dvé*); v rodilniku in tožilniku navaja variante *naj*, *naju*, *naji*; *vaj*, *vaju*, *vaji*, pri dvojini tretjeosebne zaimka pa nasprotno iz množine prevzeti obliki: rod. *njih*, *jih*, tož. *nje*, *je*. Ob tem pri rodilniški obliki celo navede opombo, da je Bohorič za ta sklon navajal obliko *njiu* (Kopitar 1808: 281), za katero pa Kopitar ni prepričan, ali se je res kdaj govorila ali pa jo je Bohorič tvoril po zgledu *naju* (ki pri Bohoriču sploh ni izpričan!), *vaju* (pri Bohoriču samo v tožilniku). Bohoričevih prevladujočih oblik *najh*, *vajh* na tem mestu (in tudi nikjer drugje) sploh ne omenja.

Od Bohoričeve paradigme prav tako odstopa pri dajalniku ženskega spola ednine tretjeosebne zaimka, kjer kot Pohlin navaja samo obliko *nji*, *njej* ne navede niti kot dvojnice (enako velja za mestnik). Uvede tudi od množine različen

imenovalnik ženskega spola dvojine *oni*, do takrat prevladujoča oblika *one* je dodana kot dvojnica. Bohoriču in večini predhodnikov pa se približa z vnovično uvedbo imenovalnika dvojine in množine srednjega spola *ona* (prim. *one* pri Gutsmanu in Zagajšku), čeprav pri množini navede tudi dvojnici *òne*, *oné* (prim. slovnice od Pohlina do Zagajška). V tožilniku množine tretjeosebnega zaimka ohranja enake oblike kot obe ponovni izdaji Bohoričeve slovnice iz 18. stoletja (*nje*, *jih*), le da obliko *jih* razširi tudi na ženski in srednji spol.

Omeniti je treba še orodnik zaimka za prvo osebo ednine, kjer je Kopitar relativno blizu Bohoriču, saj navaja oblike *menó*, *menój* in *máno*, vendar je prevladujoča Bohoričeva oblika *máno* na zadnjem mestu, in mestnik ednine moškega spola tretjeosebnega zaimka, kjer navaja samo dajalniški enako obliko *njemu*.

### Vodnik

Tudi pri Vodnikovi obravnavi osebnih zaimkov ni videti podobnosti z Bohoričem. Imenovalnik zaimka za 1. os. ed. kot pri Gutsmanu in variantno pri Kopitarju nima končne zapore (*jes*), v orodniku navaja samo *menoj* in *meno* (in enako tudi pri zaimku za 2. osebo in povratnem zaimku), ne pa tudi različice z naglasom na osnovi in korenskim *a*.

Pri dvojskih zaimkih za 1. in 2. os. navaja v imenovalniku samo spolsko različne oblike brez podaljšave (*ma*, *me/mi*, *ma*; *va*, *ve/vi*, *va*), v rodilniku pa Kopitarjevi variantni obliki (*naju*, *naji*; *vaju*, *vaji*). Kot pri Kopitarju je pri tretjeosebnem zaimku mestnik ednine moškega spola *njemu*, dajalnik (in mestnik) ednine ženskega spola pa *nji*. Imenovalnik dvojine je tudi tu brez podaljšave s števnikom: *ona* za moški in srednji spol ter *oni/one* za ženski spol, v rodilniku pa v nasprotju s Kopitarjem poleg *njih* in *jih* navaja tudi obliko *nju*, prvič izpričano v celovski izdaji Bohoričeve slovnice, enake oblike pa so tudi v tožilniku, kjer *nju* nadomešča Kopitarjevo staro množinsko tožilniško različico *nje*. V imenovalniku množine srednjega spola ima Vodnik enaki obliki kot Kopitar, le da je *one* navedena pred Bohoričevo obliko *ona*. V tožilniku množine pa za vse tri spole poleg stare oblike *nje* navaja tudi iz rodilnika prevzeti *njih* in *jih*.

Bohoričeva slovnica torej na predstavitev osebnih zaimkov v slovnica v drugi polovici 18. in v začetku 19. stoletja ni imela velikega vpliva, čeprav so bili njihovi sklanjatveni vzorci v obeh ponovnih izdajah v 18. stoletju (Hipolitovi 1715 in celovski 1758, ki je izšla le deset let pred prvo Pohlino slovnico) skoraj nespremenjeni. Izjema je bila v celovski izdaji v rodilniku množine tretjeosebnega zaimka dodana oblika *nju*, ki se pojavlja tudi v poznejših slovnica, kar kaže, da je izhajala iz živega govora (v obeh izdajah pa je bila zunaj paradigem

v enem od zgledov, kjer je pri Bohoriču izjemoma uporabljena zaokrožena oblika dajalnika zaimka za 2. os. mn. *vom*, ki je bila sicer značilna za Trubarja, ta spremenjena v prevladujoči *vam*). V novonastalih slovnicih bi lahko Bohoričev vpliv videli predvsem v izenačevanju imenovalnika in tožilnika srednjega spola pri tretjeosebne zaimku, ki ga je dokončno v vseh številih odpravil šele Kopitar. Če je vzrok za tovrstno rabo res zgledovanje po Bohoričevi slovnici in ne neodvisen vpliv latinščine ali nemščine, povezan z relativno redkostjo dvojinskih in množinskih oblik srednjega spola v jeziku<sup>25</sup> in vplivom kazalnega zaimka *oni*, pri katerem je tožilnik ednine srednjega spola enak imenovalniku, potem lahko njihovo opuščanje Bohoričevih odstopajočih oblik pri zaimkih za prvo in drugo osebo dvojine (in deloma množine) kaže, da gre bodisi za umetno ustvarjene ali ozko narečno omejene oblike, ki jih poznejši slovaropisci niso poznali.

## Zaključek

Primerjava Bohoričevih paradigem osebnih zaimkov s stanjem v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja po eni strani in s slovniciami njegovih naslednikov do 19. stoletja po drugi strani je potrdila, da je Bohorič v prikazu oblikoslovja v veliki meri sledil stanju v Dalmatinovi *Bibliji*, pri čemer se je predvsem omejil na tam prevladujoče oblike in ni navajal njihovih redkejših dvojnic, hkrati pa v nekaterih primerih v paradigmah najdemo oblike, ki v sočasnem knjižnem jeziku niso bile izpričane. Te so ohranjene tudi v obeh ponovnih izdajah slovnice (Hipolitovi 1715 in celovski 1758), poznejši slovníčarji pa jih večinoma niso upoštevali. Izjema je izenačitev imenovalnika in tožilnika pri tretjeosebne zaimku srednjega spola, vendar je mogoče, da te posebnosti niso prevzeli od Bohoriča, ampak so jo zapisali neodvisno pod vplivom podobnih dejavnikov kot Bohorič.

## Viri

\*P 1563 = *ENE DVHOVNE PEISNI*. Tübingen, 1563.

BH 1584 = Adam Bohorič, *Arcticae horulae succifivae*. Wittenberg, 1584.

BTa 1579 = Bohorič Adam, *OTROZHIA TABLA*. Ljubljana, ok. 1579.

DB 1578 = Jurij Dalmatin, *BIBLIE, TV IE, VSIGA SVETIGA PISMA PERVI DEIL*. Ljubljana, 1578.

---

<sup>25</sup> Nesistematična primerjava sodobnega slovenskega in Dalmatinovega prevoda *Biblije* je nakazala, da so bili npr. pri Dalmatinu na mestih, kjer so v sodobnem prevodu zaimki srednjega spola, v večini rabljeni kazalni zaimki.

- DB 1578 = Jurij Dalmatin, *BIBLIE, TV IE, VSIGA SVETIGA PISMA PERVI DEIL*. Ljubljana, 1578.
- DB 1584 = Jurij Dalmatin, *BIBLIA*. Wittenberg, 1584.
- DC 1579 = Jurij Dalmatin (ur.), *TA CELI CATEHISMVS*. Ljubljana, 1579.
- DJ 1575 = Jurij Dalmatin, *JESVS SIRAH*. Ljubljana, 1575.
- DM 1584 = Jurij Dalmatin, *KARSZANSKE LEPE MOLITVE*. Wittenberg, 1584.
- DPa 1576 = Jurij Dalmatin, *PASSION*. Ljubljana, 1576.
- JPo 1578 = Jurij Juričič, *POSTILLA*. Ljubljana, 1578.
- KB 1566 = Sebastijan Krelj, *OTROZHIA BIBLIA*. Regensburg, 1566.
- KPo 1567 = Sebastijan Krelj, *POSTILLA SLOVENSKA*. Regensburg, 1567.
- MD 1592 = Hieronymus Megiser, *DICTIONARIUM QVATVOR LINGVARVM*. Graz, 1592.
- MS 1593 = Hieronymus Megiser, *SPECIMEN*. Frankfurt, 1593.
- MTh 1603 = Hieronymus Megiser, *Thefaurus Polyglottus*. Frankfurt, 1603.
- SR 1992 = *Stiški rokopis: Študije*. Ljubljana: Slovenska knjiga, 1992.
- TkM 1579 = Janž Tulščak, *Kerfzhanske LEIPE MOLITVE*. Ljubljana, 1579.
- TPo 1595 = Primož Trubar, *HISHNA POSTILLA*. Tübingen, 1595.
- TT 1557 = Primož Trubar, *TA PERVI DEIL TIGA NOVIGA TESTAMENTA*. Tübingen, 1557.

## Literatura

- Kozma AHAČIČ, 2007: *Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenskem: Protestan-tizem*. (Linguistica et philologica, 18) Ljubljana: Založba ZRC SAZU.
- –, 2009: Poglavje o etimologiji – oblikoslovnem in besedotvornem pregibanju besed – v treh slovenskih slovnica (1715, 1755, 1758), *Jezikoslovni zapiski* 15/1–2, 19–41.
- –, 2015a: Adam Bohorič. *Arcticae horulae succisivae de Latinocarniolana literatura. Slo-venske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Ur. Kozma Ahačič. <https://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/1/1584-bohoric>.
- –, 2015b: Ožbalt Gutsman. *Windische Sprachlehre. Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Ur. Kozma Ahačič. <https://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/8/1777-gutsman>.
- –, 2015c: Marko Pohlin. *Kraynska Grammatika. Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Ur. Kozma Ahačič. <https://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/7/1768-pohlin>.
- Adam BOHORIZH, 1987: *Arcticae horulae succisivae – Zimske urice proste*. Maribor: Za-ložba Obzorja.
- Ožbalt GUTSMAN, 1777: *Windische Sprachlehre verfaſſet von Oswald Gutsman*. Gratz.

Alenka JELOVŠEK, 2011: Neosebna raba oblike ono v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja, *Slavistična revija* 59/4, [415]–435.

– –, 2014: *Osebni zaimki v jeziku slovenskih protestantskih piscev 16. stoletja: doktorska disertacija*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.

– –, 2016a: »My sva tēh svetnikou otroci«: dvojina osebnih zaimkov v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja, *Slavistična revija* 64/2, 95–112.

– –, 2016b: Raba naglasnih in naslonskih oblik nepovratnih osebnih zaimkov v slovenskem knjižnem jeziku 16. stoletja, *Jezikoslovni zapiski* 22/2, 7–29.

– –, 2021: Jezik Recljevih Gorskih bukev. A. Jelovšek (ur.). *Gorske bukke 1582: znanstveno-kritična izdaja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 137–190.

Rudolf KOLARIČ, 1971: Die Sprache in Adam Bohoričs Arcticae horulae. *Adam Bohorič Arcticae horulae: Die erste Grammatik der slowenischen Sprache. II. Teil: Untersuchungen*. München: Rudolf Trofenik. 29–82.

Jernej KOPITAR, 1809 [1808]: *Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark*. Ljubljana.

Andreja LEGAN RAVNIKAR: Valentin Vodnik. Pifmenoft ali Gramatika sa Perve Shole. *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Ur. Kozma Ahačič. <https://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/11/1811-vodnik>.

Nina MEČKOVSKA, 1985: Osebni zaimki v slovenskem in v vzhodnoslovanskih jezikih, *Slavistična revija* 33/1, 17–26.

Nikolai MIKHAILOV, 2001: *Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine: rokopisna doba slovenskega jezika (od XIV. stol. do leta 1550)*. Trst: Mladika.

Vatroslav OBLAK, 1889: Starejši slovenski teksti, *Letopis Matice slovenske* 20, 122–202.

Irena OREL, 2009: Starejša besedila kot vir za preučevanje zemljepisnih jezikovnih razlikov. *Slovenska narečja med sistemom in rabo* (Obdobja 26). Ur. Vera Smole. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 3–22.

Martina OROŽEN, 1971: Začetki slovenske jezikoslovne misli, *Jezik in slovstvo* 16/7, 193–200.

Anita PETI STANTIČ, 2007: Naslonke – terminologija med skladnjo in prozodijo. *Razvoj slovenskega strokovnega jezika*. (Obdobja 24). Ur. Irena Orel. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 425–434.

Marko POHLIN, <sup>1</sup>1768, <sup>2</sup>1783: *Kraynska grammatika. das ist: Die crainerische Grammatik, oder Kunst die crainerische Sprach(e) regelrichtig zu reden, und zu schreiben*. Laybach.

Fran RAMOVŠ, 1924: *Historična gramatika slovenskega jezika*, II. *Konzonantizem*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

– –, 1952: *Morfologija slovenskega jezika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

– –, 1971: *Zbrano delo: prva knjiga* (Dela SAZU, razred za filološke in literarne vede, Inštitut za slovenski jezik). Ljubljana: SAZU.

– –, 1995: *Kratka zgodovina slovenskega jezika* 1 (Zbirka ZRC 9). Ljubljana: ZRC SAZU.

Matej ŠEKLI, 2008: O narečni osnovi jezika Celovškega ali Rateškega rokopisa ter o izvoru oblike seydi, *Jezikoslovni zapiski* 14/1, 29–40.

Stanislav ŠKRABEC, 1994: *Jezikoslovna dela* 1. Nova Gorica: Frančiškanski samostan Kostanjevica.

Jože TOPORIŠIČ, 1984a: Oblikoslovje v Bohoričevih Zimskih uricah. XX. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Ur. Jože Koruza. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 189–222.

– –, 1984b: Prva slovenska skladnja, *Slavistična revija* 32/3, 159–181.

– –, 1987: Zimske urice – prva slovenska slovnica. *Adam Bohorizh, Arcticae horulae succisivae, Zimske urice proste*. Prevedel in spremno besedo napisal Jože Toporišič. Maribor: Založba Obzorja. 281–328.

Mitja TROJAR, 2015: Mihael Zagajšek. Slovenska grammatika oder Georg Sellenko's Wendische Sprachlehre in deutsch und wendischen Vortrag. *Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes*. Ur. Kozma Ahačič. <https://www.fran.si/slovnice-in-pravopisi/9/1791-zagajsek>.

Valentin VODNIK, 1811: *Pifmenoft ali Grammatika sa Perve Shole*. V Lublani.

Mihael ZAGAJŠEK, 1791: *Slovennska grammatika oder Georg Sellenko's Wendische Sprachlehre*. Zilli.

## Povzetek

### OSEBNI ZAIMKI V BOHORIČEVI SLOVNICI: ODRAZ STANJA V SLOVENSKEM KNJIŽNEM JEZIKU 16. STOLETJA?

Bohorič, ki je v svoji slovnici opis slovenščine v skladu s sočasnim slovničarskim izročilom v veliki meri prilagajal opisu klasičnih jezikov, zlasti latinščine, je tudi v predstavitvi oblikoslovja (Etimologija) kljub večji neodvisnosti od Melanchthonove slovnice pri paradigmatskem prikazu oblik sledil latinščini, zaradi česar pogosto ni zajel vseh slovenskih pregibnih oblik. To velja tudi za jedrno besedišče jezika, na primer za osebne zaimke. Vendar so ti kljub temu v slovnici, če poleg paradigmatskega prikaza upoštevamo tudi ponazoritvene zglede, zlasti v poglavju o skladnji, prikazani relativno izčrpno. Primerjava z drugimi slovenskimi protestantskimi pisci pa pokaže, da Bohorič ni zajel vseh variant osebnih zaimkov, ki jih najdemo v delih njegovih predhodnikov, čeprav je v prikazu oblikoslovja v veliki meri sledil stanju v Dalmatinovi *Bibliji*, pri čemer se je predvsem omejil na tam prevladujoče oblike in ni navajal njihovih redkejših dvojnic. Najdemo pa tudi nekaj oblik, ki se v delih slovenskih protestantov ne pojavljajo. Zlasti velika so odstopanja pri dvojskih oblikah zaimkov in pri tožilniku tretjeosebnega zaimka srednjega spola.

O skladenjski rabi osebnih zaimkov in razmerju med posameznimi oblikami (naglasnimi, naslonskimi, naveznimi) Bohorič ni dajal natančnejših informacij, v zgledih pa so naslonske oblike rabljene nekoliko pogostejše, kot je bilo značilno za knjižni jezik 16. stoletja.

V obeh ponovnih izdajah slovnice (Hipolitovi, 1715, in celovski, 1758) je bil prikaz osebnih zaimkov praktično nespremenjen, pri poznejših slovničarjih pa od Bohoričevih posebnosti najdemo samo izenačitev imenovalnika in tožilnika pri tretjeosebnem zaimku srednjega spola, vendar je mogoče, da je avtorji niso prevzeli od Bohoriča, ampak so jo zapisali neodvisno pod vplivom podobnih dejavnikov kot Bohorič.

### **Zusammenfassung**

#### **PERSONALPRONOMINA IN DER GRAMMATIK VON ADAM BOHORIČ: EIN SPIEGELBILD DER SLOWENISCHEN SCHRIFTSPRACHE DES 16. JAHRHUNDERTS?**

Im Einklang mit der damaligen Tradition der Grammatikschreibung folgte auch Adam Bohorič in seiner slowenischen Grammatik Prinzipien der Beschreibung klassischer Sprachen, vor allem des Lateinischen. Obgleich weniger abhängig von der Grammatik Melanchthons, richtete er sich bei der Darstellung von Paradigmatik im Abschnitt zur Formenlehre (*etymologia*) nach dem Latein. Aus diesem Grunde fehlen etliche für Slowenisch charakteristische Flexionsformen. Dasselbe gilt auch für den Kernwortschatz, so z. B. für Personalpronomina, auch wenn diese insbesondere im Abschnitt zur Syntax sowohl paradigmatisch als auch mithilfe von illustrierenden Beispielen relativ ausführlich dargestellt sind. Im Vergleich mit dem Sprachgebrauch anderer protestantischer Autoren stellt sich allerdings heraus, dass die pronominale Variantenvielfalt bei Bohorič nicht vollständig erfasst ist, da wegen der weitgehenden Berücksichtigung der Bibel Dalmatins seltenere Dubletten fehlen. Dagegen werden einige Formen aufgeführt, die man bei slowenischen protestantischen Autoren sonst nicht vorfindet; vor allem gilt das für Dualpronomina und die Form des Personalpronomens für die 3. Person Neutrum Akkusativ.

In der Grammatik Bohoričs findet man zwar keine ausführlicheren Informationen zur Syntax der Personalpronomina und zu Relationen zwischen einzelnen (betonten, unbetonten, klitischen) Formen, anhand der Beispiele beobachtet man jedoch ein häufigeres Auftreten kurzer unbetonter Formen, was sonst für die Schriftsprache des 16. Jahrhunderts üblich war. In den beiden Neuauflagen der Grammatik (hg. von Hipolit 1715 und von Jesuiten in Klagenfurt 1758) blieb die Darstellung von Pronomina unverändert, in späteren Grammatiken findet man den Einfluss von Bohorič lediglich in Bezug auf die Gleichsetzung des Nominativs mit dem Akkusativ bei der 3. Person Neutrum. Hierbei ist allerdings denkbar, dass die Änderungen nicht von Bohorič, sondern von den Grammatikern selbst stammten.